

УДК 658.01

М.О.НАУМЕНКО, канд. екон. наук
Харківський національний економічний університет

ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Розроблено рекомендації щодо фінансового планування господарської діяльності підприємства на основі використання бюджетного методу та фінансового моделювання бізнес-плану. Обґрунтовано, що раціональність вибору методу фінансового планування залежить від ступеня його відповідності довгостроковим цілям, поточним завданням і стратегії підприємства.

Планування виробничо-господарської діяльності має забезпечувати часову й функціональну координацію окремих заходів, узгодження дій працівників для досягнення цілей підприємства. Важливим елементом та одним з головних результатів планування виробничо-господарської діяльності підприємства є фінансовий план, де на основі аналізу наявних ресурсів і прогнозів розвитку визначаються джерела й напрямки фінансування роботи підприємства, обирається найбільш ефективний шлях досягнення проміжних і стратегічних цілей.

Різні аспекти планування процесів формування і використання фінансових ресурсів підприємства розглядалися в роботах вітчизняних і зарубіжних вчених, таких як І.А. Бланк, В.Н. Гриньова, В.В. Ковальов, Т.І. Лепейко, О.С. Стоянова, В.М. Суторміна, Ченг Ф.Лі [1-6] та ін. Проте різноманіття та мінливість об'єктів фінансового планування визначають складність і динамічність розвитку цього управлінського процесу. Безперервні трансформації стану ринкового оточення підприємства, а також відповідне перетворення форм і методів управління знаходять відображення в зміні організації планової діяльності, особливо – при укладанні системи фінансових планів як одному з підсумкових етапів планування господарської діяльності. З цієї точки зору методичні й практичні основи фінансового планування вимагають постійного вдосконалення та пристосування до сучасної практики господарювання.

Метою дослідження в статті є теоретичне обґрунтування та розробка рекомендацій щодо фінансового планування господарської діяльності підприємства на основі використання бюджетного методу та фінансового моделювання бізнес-плану.

Як спеціальні методи дослідження в роботі використовувалися: метод аналізу і синтезу – для диференціації та узагальнення складу факторів фінансового планування господарської діяльності підприємства; метод експертної оцінки – для визначення характеру впливу

різних форм і методів фінансового планування на структуру фінансового плану; графічний – для наочного зображення та схематичного представлення теоретичного і методичного матеріалу.

Фінансовий план формується шляхом зіставлення очікуваних у плановому періоді платежів і надходжень. Безпосередньою основою плану є прогнозні розрахунки щодо реалізації продукції споживачам або плани збуту, які складаються, виходячи із замовлень, прогнозів попиту та інших факторів ринкової кон'юнктури.

Фінансовий план господарської діяльності підприємства можна скласти двома способами: за бюджетним принципом і як фінансова модель бізнес-плану. Основна розбіжність між цими методами полягає в тому, що бюджетний план – це підсумок планування соціально-економічного розвитку підприємства і не припускає внесення значних поправок до інших розділів плану, у той час як моделювання бізнес-плану є варіантним і полягає у здійсненні декількох циклів оптимізації розрахункових показників.

Бюджетування як система організації планування, обліку й контролю руху фінансових ресурсів являє собою один з важливих елементів системи фінансового управління підприємством. Бюджетування – це комплекс процедур, що містить такі складові:

бюджет як фінансовий план по обраних позиціях;

фінансова звітність як результат виконання бюджету;

певна послідовність управлінських дій, спрямованих на інтеграцію різних управлінських операцій у єдину систему бюджетного керування.

Бюджет являє собою виражений у вартісних показниках план (програму дій) в області ресурсного забезпечення, виробництва, реалізації готової продукції й ін. Бюджетний цикл складається з наступних етапів:

планування діяльності підприємства в цілому та за підрозділами, збір й узагальнення колективних проектних пропозицій;

розробка проекту бюджету; розрахунок варіантів плану, внесення коректив;

остаточне планування, проектування зворотного зв'язку й прогнозування можливих змін умов господарювання.

Відмінність бюджетного методу від традиційних процедур техніко-економічного планування полягає в пріоритетності бюджету збуту в послідовності планування господарської діяльності, а також в особливостях бюджетування, пов'язаних з аналізом впливу виробничої і комерційної діяльності підприємства на його фінансовий стан (рис.1).

Бюджет підприємства поділяється на основний і комплекс органі-

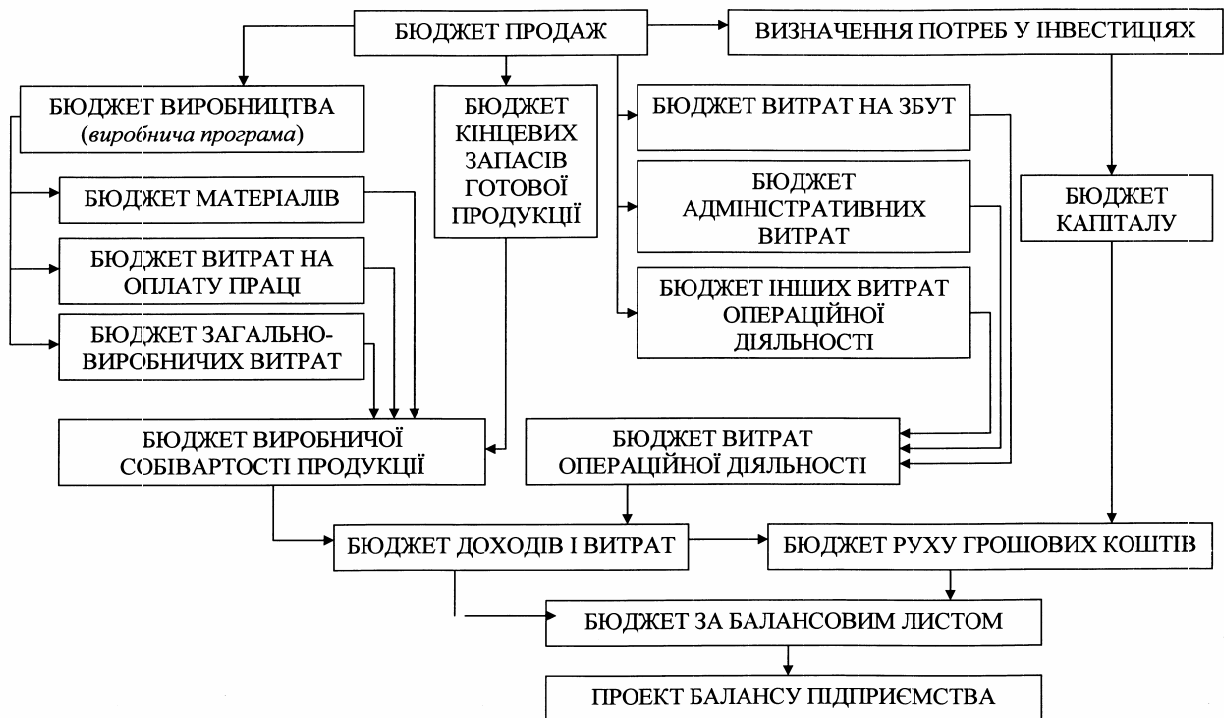

Рис.1 – Послідовність формування системи бюджетів підприємства

заційних бюджетів.

Основний бюджет, більш пов'язаний з фінансовим управлінням, включає бюджети: капітальний, доходів і витрат, руху грошових коштів, за балансовим листом. Капітальний бюджет носить довгостроковий характер, пов'язаний з реалізацією стратегічних планів. На його підставі керівництво підприємства ухвалює рішення щодо залучення позикових коштів, його джерелах і формах та розміщенні вільних коштів на зовнішніх ринках. У бюджеті доходів і витрат (БДВ) на основі показників бюджету збуту (продажів), цін, структури собівартості прогноуються фінансові аспекти господарської діяльності підприємства. Бюджет руху грошових коштів (БРГК) – це фінансовий документ, що представляє відповідно до запланованого БДВ у систематизованій формі на заданому інтервалі часу очікувані й фактичні значення надходжень і вибуття коштів підприємства (з складанням графіка руху). Ці види бюджетів використовуються в бізнес-плануванні для складання фінансового плану руху грошових коштів у рамках підприємницьких проєктів, фінансовому плануванні для складання фінансового плану руху грошових коштів, бухгалтерському, управлінському й оперативному обліках для ведення звітності про рух грошових коштів. БРГК є також базовим інструментом оперативного фінансового керування й контролю. Бюджет за балансовим листом (ББЛ) характеризує зобов'язання й вкладення підприємства за основними рахунками активів і пасивів, тобто є максимально близьким до проєкту балансу документом.

Організаційні бюджети пов'язані з розподілом функціональних обов'язків між підрозділами в процесі виробництва та реалізації продукції.

Максимальна ефективність процесу бюджетування досягається при використанні гнучких бюджетів, що позначають взаємозв'язок між статичним бюджетним планом і фактичними умовами його реалізації. Гнучкий ("змінний") бюджет пристосований до мінливого обсягу виробництва шляхом визначення функціональної залежності витрат від кількості реалізованої продукції й областей релевантності. Такі області визначають граничні межі критичних обсягів виробництва, при яких відбувається нелінійна трансформація змінних витрат. Гнучкий бюджет можна використовувати як у передплановому, так і в післяплановому періоді: у першому випадку він дозволяє визначити оптимальний обсяг продажів, у другому – оцінити досягнуті результати.

Іншим способом розробки фінансового плану може бути фінансове моделювання бізнес-плану (рис.2), яке здійснюється паралельно з плануванням інших аспектів господарської діяльності і є варіантним. Фінансове моделювання бізнес-плану як вихідні передумови допус-

Рис.2 – Послідовність фінансового моделювання бізнес-плану підприємства

кає ряд припущень, пов'язаних з прогнозом умов господарської діяльності в планованому періоді, а саме: припущення при формуванні маркетингового плану; припущення при розробці виробничого плану; припущення при визначенні плану по продажах; припущення при формуванні плану розвитку власності; припущення при встановленні варіантів зовнішнього фінансування та укладанні графіка позик; припущення при плануванні емісії акцій.

Відмінність розглянутих підходів до складання фінансового плану полягає у розбіжності стратегічних цілей і завдань підприємства, покладених до основи при плануванні. Так, планування за бюджетним принципом передбачає переважне урахування факторів, пов'язаних з реалізацією певної конкурентної стратегії, спрямованої, наприклад, на розширення збуту, завоювання певної частки ринку та ін.

Фінансове моделювання бізнес-плану більшою мірою пов'язане з досягненням або збереженням фінансової стабільності підприємства, забезпеченням прийняттого рівня дивідендів та ін.

Отже, визначення можливостей використання бюджетного методу або методу моделювання бізнес-плану при фінансовому плануванні господарської діяльності має ґрунтуватися на попередньому виборі пріоритетів соціально-економічного розвитку підприємства. Рациональність вибору методу фінансового планування залежить від ступеня його відповідності довгостроковим цілям, поточним завданням і стратегії підприємства. Дієвість і обґрунтованість фінансового плану буде зростати при доповненні обраного методу використанням прийомів та інструментів іншого.

На додаткове вивчення вимагають методичні засади економіко-математичного моделювання варіантів фінансового плану при бізнес-плануванні, а також методика визначення областей релевантності при укладанні бюджетів підприємства.

- 1.Бланк И. А. Основы финансового менеджмента. – К.: Ника-Центр, 1999. – 512 с.
- 2.Гриньова В.М., Коюда В.О., Лепейко Т.І. Фінанси підприємств. – Харків, ХДЕУ, 2001. – 169 с.
- 3.Ковалев В.В. Финансовый анализ: управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 410 с.
- 4.Стойнова Е.С. Финансовый менеджмент. Российская практика. – М., 1994. – 194 с.
- 5.Суторміна В.М. та ін. Фінанси зарубіжних корпорацій. – К.: Либідь, 1993. – 247 с.
- 6.Ченг Ф. Ли, Финнерти Дж. И. Финансы корпораций: теории, методы и практика. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 686 с.

Отримано 22.09.2004